

Vázaná distribuce: alofon [ŋ]

n /_V

[ni]ní

[nu]da

[nɛ]ní

[no]c

[na]jít

n /_C

i[nv]aze

fro[nt]a

mo[ns]trum

ma[nʒ]el

me[nh]ir

ŋ /_{k g x}

ba[ŋk]a

ma[ŋg]o

sy[ŋx]ronní

=> alofon [ŋ] má vázanou distribuci

=> jasný fonetický vztah mezi [ŋ] a kontextem

=> **[ŋ k g x] = veláry**

Přirozené třídy hlásek

[ŋ k g x] = **přirozená třída** hlásek (tzv. natural class)

tvořit přirozenou třídu = sdílet část své struktury

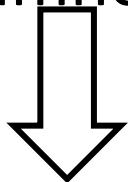
struktura hlásek = množina fonologických rysů

hlásky tvořící přirozenou třídu mají podobnou distribuci a podobné fonologické chování

Sdílení rysů

	[α]	[β]	[γ]	[δ]	
rys A	✓	✓	✓	✓	[α β γ δ] = přirozená třída definovaná rysem A
rys B	✓	✓	✓	✗	[α β γ] = přirozená třída definovaná rysy A+B
rys C	✓	✓	✗	✗	[α β] = přirozená třída definovaná rysy A+B+C

nadmnožina

podmnožina

C >> T >> frikativa

C >> R >> nazála

Fonologické rysy (Skarnitzl et al. 2016:88–93)

distinktivní rysy => vyjadřují fonologické rozdíly/distinkce

strukturalismus: Roman Jakobson (40. a 50. léta 20. stol.)

SPE: Chomsky & Halle: *The Sound Pattern of English* (1968)

generativní teorie reprezentace hláskových inventářů:

Feature Geometry, Element Theory

Fonologické rysy: obsah

různé teorie = různé typy rysů (od fonetických po ryze abstraktní)

foneticky založené rysy: artikulační a/nebo akustické

generativní teorie => fonologické rysy jsou **univerzální** napříč jazyky

jazyky se odlišují tím, jaké z univerzálních rysů jejich gramatika aktivně používá

Veláry

akustika: rys [grave] (hluboký/gravisový)
element U (Element Theory)
=> ve zvukovém spektru převažují nízké frekvence

artikulace: rys [back] (zadní)
=> tělo jazyka je ZA neutrální pozicí
rys [high] (vysoký)
=> tělo jazyka je NAD neutrální pozicí

Veláry a přirozené třídy

Proč nedefinovat veláry prostě rysem [velar] (velární)?

Protože veláry tvoří přirozené třídy i s jinými hláskami.

[grave] / element U **veláry** + **labiály, zadní vokály** => [k p u o]

[back][high] **veláry** + **zadní vysoké vokály** => [k u]

Předložka *ku*: stará čeština

dativní předložka má ve staré češtině 3 varianty: [k], [kɛ], [ku]

ku / _#{p b m f v k o} => fonologická distribuce

ku pekelněj obci promluvi

nu, vzvěžte *ku* boji

má li muž ženu *ku* manželstvie

i vloži je v úly *ku* [f]čelám

a slepí patřěte *ku* vidění

bieše přišel *ku* králi

poručil je *ku* ostřiehání

Život Krista Pána (1360)

Dalimilova kronika (konec 14. st.)

Právní sborník (1448)

Kázání dzikovská (20. léta 15. st.)

Proroci rožumberští (14./15. st.)

Kázání dzikovská (20. léta 15. st.)

Kronika králů českých (1466)

Reprezentace

$ku / _#\{p b m f v k o\} \Rightarrow k[\text{grave}] / _#[\text{grave}]$

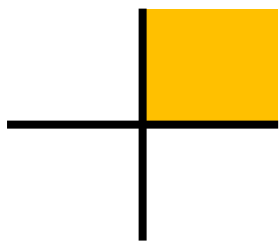
\Rightarrow nebo $kU / _#U$

Binární rysy

binární rysy => [+/- RYS]

[+back,+high]

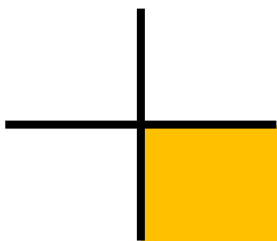
veláry; [u]

ZA+NAD

[+back,-high]

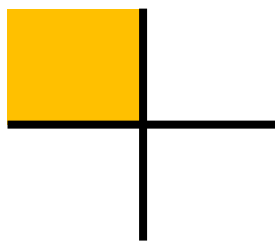
uvuláry; [o]

ZA

[-back,+high]

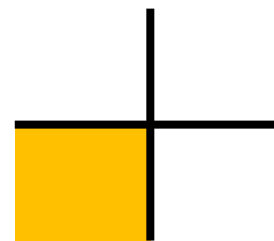
palatály; [i]

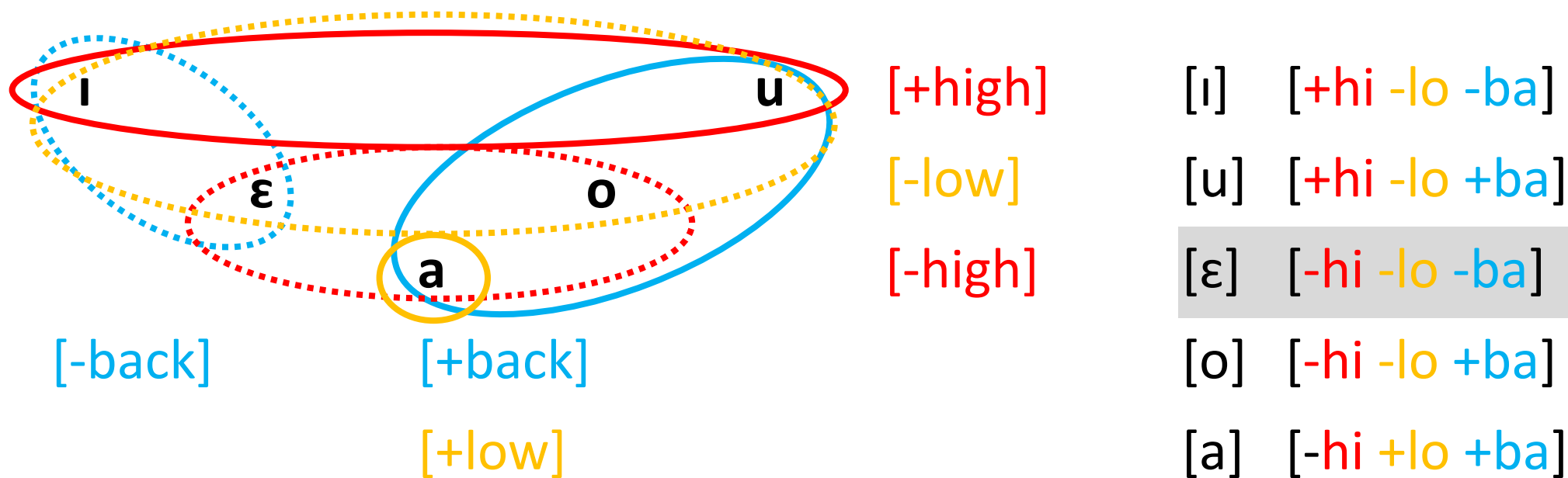
NAD

[-back,-high]

alveoláry; [a ε]

Binární rysy: vokály v češtině

Binární => privativní

[i] [+high -low -back]

[u] [+high -low +back]

[ε] [-high -low -back]

[o] [-high -low +back]

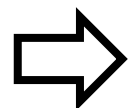
[a] [-high +low +back]

[high]

[high][back]

[back]

[low][back]

problémy:

1. [ε] je „prázdný“ V

2. střední V ≠ třída

3. přední V ≠ třída

Privativní rysy (alternativa)

[i]	[high]		[high][X]	[X] = [front]
[u]	[high][back]		[high][back]	[Y] = [mid]
[ε]	---	⇒	[X][Y]	
[o]	[back]		[back][Y]	
[a]	[low][back]		[low][back]	

Privativní elementy

I I

I+A

ε

a

A

o

u U

U+A